

Sosyal Bilgiler Ders Kitapları “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanında Yer Alan Değerlerin İncelenmesi

Investigation of the Values in the "Culture and Heritage" Learning Area of Social Studies Textbooks

Ali YALÇIN

Dr. ◆ aliylcnn77@gmail.com ◆ ORCID: 0000-0001-8421-3924

Selma GÜLEÇ

Doç. Dr. ◆ Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı ◆
sgulec@uludag.edu.tr ◆ ORCID: 0000-0002-8961-3975

Özet

Değer, bir yaşam tarzıdır. Okulda değerlerin kazandırılmasında öğretmen ve okul paydaşları olduğu kadar ders kitapları da etkili birer araçtır. Bu bağlamda araştırmanın temel amacı, sosyal bilgiler ders kitaplarında (SBDK) kültür ve miras öğrenme alanında kazandırılması hedeflenen değerlerin incelenmesi ve değerlerle içeriğin uyumunun belirlenmesidir. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemine göre gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamına dahil edilen kitaplar, sosyal bilgiler (4-7. sınıf) ders kitaplarıdır. Araştırmada toplanan dokümanlar, içerik analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Analiz sürecinde değer ve konu içeriğinin uyumu test edilmiştir. Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak için analiz süreci iki alan uzmanı tarafından eş güdümlü yapılmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre 4. sınıfta aile birliğine önem verme, vatanseverlik ve duyarlılık değerine; 5. sınıf SBDK’da duyarlılık ve estetik değerine; 6. sınıf SBDK’da duyarlılık değerine; 7. sınıf SBDK’da ise duyarlılık ve estetik değerine yer verildiği saptanmıştır. Kültür ve miras öğrenme alanında yer alan değerlerin en fazla 4. sınıf düzeyinde kazandırılmaya çalışıldığı söylenebilir. Ayrıca genel itibarıyla kültür ve miras öğrenme alanı konularının değerlerle uyumlu olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler eğitimi, Ders kitabı, Değer, Değer eğitimi

Abstract

Value is a lifestyle. Textbooks are effective tools as well as teachers and school stakeholders in the acquisition of values at school. In this context, the main purpose of the research is to examine the values aimed to be gained in the field of culture and heritage learning in social studies textbooks (SBDK) and to determine the compatibility of values and content. The study was carried out according to the document analysis method, one of the qualitative research methods. The books included in the research are social studies (4-7th grade) textbooks. The documents collected in the research were analyzed with the content analysis technique. In the analysis process, the harmony of value, subject and concept relationship was tested. In order to ensure the validity and reliability of the research, the analysis process was coordinated by two field experts. According to the results of this research, giving importance to family unity, patriotism, and sensitivity values in the 4th grade; Sensitivity and aesthetic value in 5th grade SBDK; Sensitivity value in 6th grade SBDK; It was determined that sensitivity and aesthetic values were included in the 7th grade SBDK. It can be said that the gaining values in the field of culture and heritage learning are emphasized mostly at the 4th grade level. In addition, in general, it is seen that the subjects of culture and heritage learning area are compatible with values.

Keywords: Social studies education, Textbook, Values, Values education.

1. Giriş

Sosyal bilimlerde yer alan akademik disiplinler, sosyal bilgilerin temellerini oluşturmaktadır. Sosyal bilimlerle ilgili olgular, kavramlar, bilgiler ve genellemeler büyük ölçüde sosyal bilgilerin konularını oluşturmaktadır (Öztürk, 2006). Sosyal bilgiler dersi, bilgi kaynağını sosyal bilimlerden alan karar verme ve problem çözme becerisine sahip etkin ve üretken vatandaş yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Öztürk, 2009). Böylece sosyal bilgiler dersi sayesinde öğrenciler önemli bilgi, beceri ve değerleri kazanabilmektedir. Çünkü etkili bir sosyal bilgiler öğretiminin gerçekleştirilmesi, bireylerin toplumsal yaşama uyumunu destekleyebilir aynı zamanda kültürel geleneğin yaşatılmasına da yardımcı olabilir (Kuş vd., 2013). Sosyal bilgiler, bireylere demokratik beceriler de kazandırmakta aynı zamanda bireylerin, olumlu tutum ve davranışlar göstermelerine de yardımcı olmaktadır (Ersoy ve Kaya, 2008). Bu olumlu tutum ve davranışların kazanılmasında değerlerin etkisi yadsınamaz. Çünkü değerleri benimsemiş ve bu değerleri yaşam tarzına dönüştüren toplumların dünyaya bakış açıları pozitif, insancıl, çevreye duyarlı ve çözüm odaklı olur (National Council For The Social Studies [NCSS], 2022).

Sosyal bilgiler dersinin bilgi kaynaklarından biri de kültürden faydalanmaktır. Böylece bireyin toplumsallaşmasını sağlayarak çevreye alışmasını kolaylaştırır hem de zihin becerilerini geliştirerek sevgi, saygı ve hoşgörü gibi değerleri kazandırır (Deveci, 2009). Sosyal bilgiler dersi yoluyla; toplum içinde rollerinin gereğini yapan, toplumdaki diğer insanlarla iyi ilişkiler kurabilen, işbirliği içinde çalışabilen, çevresiyle uyumlu olabilen iyi ve mutlu birer vatandaş olarak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (Öztürk vd., 2002).

Değerler, yaşamımızın bir parçasıdır. Değer kavramı ile ilgili çok sayıda tanım yapılmıştır. Sezgin (2006) tarafından yapılan tanımda “değer, bir davranış ya da durumu diğerine tercih etme eğilimi, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamayı sağlayan güçlü bir inanç olarak tanımlanmaktadır”. Toplumda değerleri benimsemiş bireyler yetiştirildiğinde sosyal bilgiler dersi amacına da ulaşmış olur (Gömleksiz ve Cüro, 2011). Bireylerin, toplum içinde değerleri benimsemesi, özümsemesi, içselleştirmesi ve yaşam tarzına dönüştürmesi beklenir (Özdemir vd., 2008). Çünkü değerler, günlük hayatta sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda yaşamın içinde olan bir değerın eğitim ve öğretim programları içerisinde de yer alıyor olması gerekir. Çünkü değerler, eğitim ve öğretim programlarının temel yapısıdır. Günlük yaşamda karşılaştığımız sorunlara yönelik etkili çözümler üretmemize yardımcı olabilir. Eğitim ve öğretim yaşantılarından da anlaşıldığı gibi eğitim politikaları, sadece başarı düzeyini yükseltmek ve belli bilgi, beceri ve donanıma sahip bireylerin yetişmesini hedeflemez. Aynı zamanda kök değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmeyi de ilke edinir; çünkü eğitim, bireylerin olumlu tutum ve davranışlar sergilemelerini hedeflemektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018).

Sosyal bilgiler dersi, bireylerin ihtiyaç duyduğu yaşam becerilerine sahiptir (Safran, 2008). Aynı zamanda bireyin yaşadığı topluma uyumunu ve sosyalleşmesini sağlayan ve hayata hazırlayan bir derstir. Bireyler, her ne kadar toplumun bir parçası olsa da tek başlarına kendi gayretleri ile değerlere sahip olmayabilir. Bu nedenle eğitim programlarının temel amacı, okul çağındaki bireylere değer ve beceriler kazandırmak ayrıca onların ahlaki kararlar almasına ve doğru davranışlar sergilemelerine destek olmaktır (Ekşi, 2003). Böylece birey sahip olduğu değerler sayesinde yaşamını düzenleyerek toplum içerisinde varlığını sürdürebilmektedir (Dökmen, 2000).

Toplumda olumlu davranışların artması ve olumsuz davranışların iyi ve olumluya dönüşmesi değerler eğitimiyle mümkün olabilir (Ulusoy ve Arslan, 2014). Bunu gerçekleştirmenin yollarından biri de okullarda bir öğretim aracı olarak okutulan sosyal bilgiler ders kitapları ve bu kitaplarda yer alan bilgi, beceri ve değerlerle ilgili konulardır. Çünkü bir öğretim aracı olarak ders kitapları, öğretim programlarının amaçları doğrultusunda bilgileri sistemli ve düzenli bir biçimde inceleyip açıklamaktadır. Ayrıca ders kitaplarında bulunan bilgi ve bilgi kaynaklarını kullanarak dersin

kazanımlarına göre öğrenciyi dersin amaçları doğrultusunda yönlendirmekte ve eğitmektedir (Öztürk ve Otluoğlu, 2002; Pehlivan ve Kolaç, 2016; Ünsal ve Güneş, 2002, s. 39). Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretim programının önemli öğelerinden biri olan değerler ve değerlerin öğretilmesini destekleyecek konu ve içerikleri sayesinde bireylerin olumlu tutum ve davranışları geliştirilebilir (Öztürk ve Öğreten, 2017). Çünkü ders kitapları, eğitim ve öğretim sürecinin bir parçası olduğu gibi öğretmenler tarafından sınıf içinde kullanılan materyallerdir (Ünal, 2013). Bu açıdan bakıldığında ders kitaplarının güncellenme, yenilenme ve geliştirilme sürecinde öğretim programının amaçlarını ve içeriğini yansıtacak şekilde tasarlanması önemlidir (Nalçacı, 2011).

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında (SBDÖP) dünyada yaşanan değişikliklerle birlikte 2018 yılında güncellenmiştir. Buna paralel olarak da değişen program dâhilinde yeni değer, beceri ve kazanımlar doğrultusunda sosyal bilgiler dersi kitapları güncellenmiştir. 2018’de güncellenen sosyal bilgiler programında öğrencilere kazandırılması amaçlanan 18 değer yer almaktadır (MEB, 2018). Bu değerlerin sosyal bilgiler dersi öğretim programında (SBDÖP) bulunan yedi öğrenme alanı aracılığıyla kazandırılması hedeflenmektedir. SBDÖP’te belirtilen öğrenme alanlarından birisi de kültür ve mirastır. Bu öğrenme alanı, tarih ağırlıklı konulardan oluşmasına rağmen kültür ve kültürel miras ile ilgili konularda yer almaktadır. Özellikle ülkemizin kültürel dokusunu korumak ve bir sonraki nesillere aktarmak için kültürel öğelerin bilinmesi, önemsinmesi gerekir. Bunu gerçekleştirmek için değerleri bilmek, içselleştirmek ve yaşam tarzına dönüştürmek artık bir zorunluluk olarak görülebilir. Böylece kültürümüz sayesinde dünya kültürel mirasına da destek olunabilir (MEB, 2018).

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında (SBDÖP) kültür ve miras isimli öğrenme alanı aracılığıyla *“aile birliğine önem verme, vatanseverlik, estetik ve duyarlılık”* değerleri kazandırılmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde sosyal bilgiler dersinde değerler ile ilgili çalışmaların arttığı söylenebilir. Özellikle sosyal bilgiler dersi öğretim programında bulunan değerlere (Aladağ, 2012; Gömleksiz ve Cüro, 2010; Dere ve Yavuzay, 2020; Faiz ve Karasu Avcı, 2018; Kan, 2010; Keskin, 2008; Meray vd., 2012; Öztürk ve Kafadar, 2020) yönelik çok sayıda çalışmanın yapıldığı belirlenmiştir. Ancak sosyal bilgiler ders kitaplarında değerlere yönelik çalışmaların azlığı göze çarpmakla birlikte öğretim programındaki değerlerin, ders kitaplarına nasıl yansıdığını belirleyen çalışmaların da az olduğu görülmektedir (Çoban ve Akşit, 2018; Ersoy ve Şahin, 2011; Kuş vd., 2019; Oğuz Haçat ve Demir, 2020; Topkaya vd., 2011). Bu literatür açıklamaları doğrultusunda, günümüz dünyasında artan çok sayıda sorun bulunmaktadır. Bu sorunlar arasında eşitsizlik, adaletsiz uygulamalar, insan hakları sorunları, aile bağlarının zayıflaması, boşanmaların artması, popüler kültürün geleneksel kültürle çatışması, ayrımcılık, kültürel yozlaşma, çatışmalar ve güvensizlik (NCSS, 2022) gibi problemlerle mücadele etmek ve sorunların büyümesini önlemek için değerlerin öğretilmesi artık zorunluluk haline gelmiştir. Özellikle sahip olunan zengin kültürel mirası korumak ve gelecek nesillere aktarmak için değerlerin öğretilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bunu gerçekleştirmek için en etkili öğretim araçlardan biri olan sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan değerlerin önemli bir katkısı olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle sosyal bilgiler ders kitaplarında değerlerin dağılımını bilmek ve değer-konu içeriği uygunluğunun nasıl olduğunu belirlemenin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersi öğretim programında (SBDÖP) kültür ve miras isimli öğrenme alanı aracılığıyla *“aile birliğine önem verme, vatanseverlik, estetik ve duyarlılık”* değerlerinin sosyal bilgiler ders kitaplarına (SBDK) yansıma durumları incelenmeye çalışılmıştır. Ders kitaplarının güncellenme, yenilenme ve geliştirilme aşamalarında, ilgili literatürün zenginleşmesi açısından, öğretim programı, konu ve değer uygunluğunun önemini belirtmek adına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırmanın temel amacı, sosyal bilgiler ders kitaplarında kültür ve miras öğrenme alanında kazandırılması

hedeflenen değerlerin incelenmesi ve değerlerle konu içeriğinin uyumunu ortaya çıkartmaktır. Bu amaçtan yola çıkılarak şu alt sorulara cevap aranmıştır:

1. Sosyal bilgiler ders kitaplarına (SBDK) göre kültür ve miras öğrenme alanında değerler nasıl bir dağılım göstermektedir?
2. Sosyal bilgiler ders kitaplarına (SBDK) göre kültür ve miras öğrenme alanında değer-konu içeriğinin uyumu nasıldır?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Deseni

Dokümanlar, bilgi, beceri, yetenek ve hayal gücü geniş insanlar için önemli bilgi kaynaklarıdır. Bu dokümanlar içerisinde yer alan ders kitapları, her seviyede insanlar için önemli yardımcı kaynaklardır. Bu bağlamda eğitim ve öğretim alanında kullanılan ders kitaplarını tasarım ve içerik olarak incelemek, geliştirmek ve öneriler sunmak, çocukların daha iyi öğrenmelerini destekleyebilir. Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine göre gerçekleştirilmiştir. Doküman incelemesi, yazılı materyallerle ilgili olay ve olguların analizini içermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 14). Bu materyaller, yazılı ve görsel içeriklerden oluşmaktadır (Cansız Aktaş, 2014). Doküman incelemesi, görüşme ve gözlem yöntemleri ile birlikte kullanıldığı gibi tek başına da kullanılabilen bir veri toplama şeklidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu bağlamda araştırmanın odak inceleme kaynağı sosyal bilgiler ders kitaplarından oluştuğu için araştırmanın nitel doğasına uygun olduğu söylenebilir.

2.2. İncelenen Dokümanlar

Bu çalışmanın kapsamı, 2018 yılında sosyal bilgiler dersi öğretim programına göre tasarlanan ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın izniyle çıkartılan ve 5 yıl kullanıma sunulan sosyal bilgiler (4-7. sınıf) ders kitaplarıdır. Bu bağlamda araştırmanın amacına uygun olarak, karışıklık ve tekrarı önlemek adına sosyal bilgiler ders kitapları “SBDK” şeklinde kısaltılmıştır.

Bu çalışmada temel veri olarak kullanılan SBDK'ya ilişkin bilgiler tablo 1'de belirtilmiştir.

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Dokümanlar İle İlgili Bilgiler

Düzye	Sınıf	Yazarlar	Basım yılı	Basım yeri	Yayınevi
İlkokul	4. sınıf	Sami Tüysüz	2020	Ankara	Tuna Yayıncılık
	5. sınıf	Ömer Faruk Evirgen Jülide Özkan Suna Öztürk	2020	Ankara	MEB Yayınları
Ortaokul	6. sınıf	Erhan Şahin	2019	Ankara	Anadol Yayıncılık
	7. sınıf	Gökhan Gültekin Murat Akpınar, Mustafa Nohutçu Pınar Özerdoğan ve Seher Aygün	2019	Ankara	MEB Yayınları

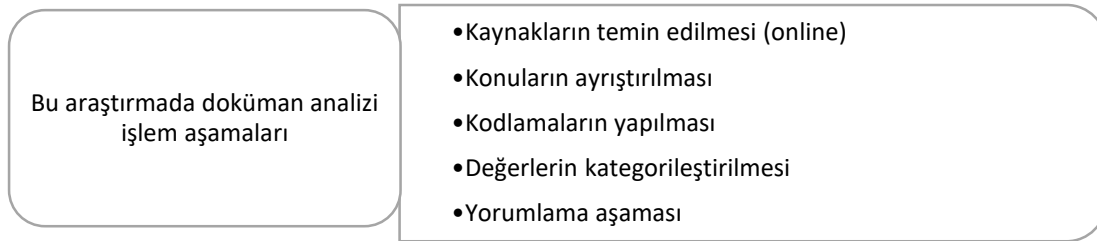
Tablo 1 genel olarak değerlendirildiğinde, 4. sınıf SBDK, 2020 yılında Tuna yayıncılık tarafından; 5. sınıf SBDK 2020 yılında, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından; 6. sınıf SBDK, 2019 yılında Anadol yayıncılık tarafından; 7. sınıf SBDK ise Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2019 yılında yayımlanmıştır. Bu kitaplar,

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu başkanlığı izniyle 5 yıllık kullanımda olan kitaplar olduğu için basım yılları ve yayınevleri farklılık gösterebilir.

2.3. Verilerin Analizi

Bu araştırmada dokümanlar aracılığıyla toplanan bilgiler, içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi, herhangi bir metin veya metinlerden oluşan bir yapının içindeki kavramların varlığını belirlemeye yönelik yapılmaktadır (Büyüköztürk vd., 2014). İçerik analizinde kodlamalar, tek bir kelimedenden olabildiği gibi harfler, semboller, sayılar, renkler veya bunların birleşimlerinden de olabilir (Merriam, 2013). Araştırma örneklemini kapsamında toplanan veriler (Yıldırım ve Şimşek, 2018), sosyal bilgiler öğretim programında “*kültür ve miras*” öğrenme alanında yer alan, *aile birliğine önem verme, vatanseverlik, duyarlılık ve estetik* değerleri temel alınarak kodlanmıştır. Bu kodlar daha sonra bir araya getirilerek kategorileştirilmeye çalışılmıştır. Örneğin, estetik değerine ait kodlardan, “*çini, ebru, hat*” gibi sanatsal faaliyetler “*geleneksel el sanatları*” başlığında kategori haline getirilmiştir. Araştırmanın geçerlik ve güvenirliğini sağlamak adına sosyal bilgiler alan uzmanından görüş alınarak, verilerin analiz süreci eş güdümlü olarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bulguların geçerliliğini arttırmak amacıyla ders kitaplarından metinsel alıntılar yapılarak, bulgular desteklenmeye çalışılmıştır.

Şekil 1. Doküman Analizi Aşamaları

Şekil 1’de bu araştırmada doküman analizine yönelik aşamalar belirtilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). İlk önce Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü’ne (YETGM) bağlı Eğitim Bilişim Ağı (EBA) sitesinde SBDK’lar elektronik formatta bilgisayara kaydedilmiştir. Daha sonra bu kitaplar sınıf düzeyine göre sıralanmıştır. SBDK’nın kültür ve miras öğrenme alanında yer alan metinler ve buna bağlı kavramlar, değerler bağlamında detaylı biçimde incelenerek kodlama işlemi gerçekleştirilmiştir. Kültür ve miras öğrenme alanında bulunan konular, değerlere yer verme durumuna göre kodlanmış ve belli bir sıraya konulmuş, daha sonra konular içinden uygun görülen kavramlar bir başlık altında kategorileştirilmiştir. Bu aşamada kültür ve miras öğrenme alanında yer alan değerlerin ders kitaplarındaki kültür ve miras konularıyla uyumluluğu test edilmiştir. Ancak konu-değer uyumluluğu kontrol edilirken sadece ilgili değerlerin niteliklerine uygun olan içerikler belirlenmiş ilgili kavramların sıklıklarına bakılmamıştır. Son aşamada ise bulgular bölümünde şekiller üzerinde sıralanmış ve yorumlanmıştır. SBDK’da belirtilen konular disiplinler arası bir özelliğe sahip olduğu için dolaylı olarak farklı değerlere ait konu içerikleri de yer almaktadır. Ancak bu araştırmada Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBDÖP), kültür ve miras öğrenme alanında doğrudan öğretilmesi hedeflenen değerlere yer verilmiştir. Yani dolaylı olarak kazandırılan diğer değerler (saygı, sevgi, sorumluluk vb.) araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

2.4. Geçerlik, Güvenirlik

Bu araştırmanın inandırıcılığını arttırmak için araştırma süreci, sistematik, düzenli ve eş güdümlü bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama, veri analizi ve kodlama aşamaları tamamıyla iki araştırmacı tarafından yapılmıştır. Ayrıca geçerlik ve güvenilirliği arttırmak için başka bir araştırmacıdan da destek alınmıştır. Bu çalışmada güvenilirlik ve geçerliği arttırmak adına ilk önce araştırmacıların incelemelerinde örtüşmeyen veriler tekrar incelenmiştir. Farklılıklar üzerinde uzlaşma sağlanmasının ardından araştırmacılar, verileri kodlamış ve değerlere göre kategorileştirmiştir. Kodlama ve kategorileştirme işlemlerinin de hemen hemen aynı olduğu görülmüştür. Farklılıklar üzerinde ise tartışılarak görüş birliğine varılmıştır. Ayrıca araştırmada konu ve kavramsal olarak doğrudan alıntılama stratejisine de yer verilmiştir. Böylece kültür ve miras ile ilgili öğrenme alanında belirtilen değerler ve bu değerleri kapsayan metin ve kavramlar uygun kategorilerle açıklanmıştır. Bu aşamaların, çalışmanın iç tutarlılığını arttırmak, geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak adına önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için %70’lik bir görüş birliği gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Son olarak bu araştırmada kodlayıcılar arasında uyumu denetlemek için Miles & Huberman (1994) güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Bunun sonucunda kodlar arasında uyuma yüzdesi %92 çıkmıştır. Bu sonuçlar, araştırmanın güvenilirliği açısından kabul edilebilir düzeydedir.

2.5. Etik

Bu araştırma doküman incelemesine göre yapıldığından dolayı etik kurul kararı gerektiren bir çalışma değildir.

3. Bulgular

Bu bölümde bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Kültür ve Miras Öğrenme Alanına göre Değerlerin Dağılımı

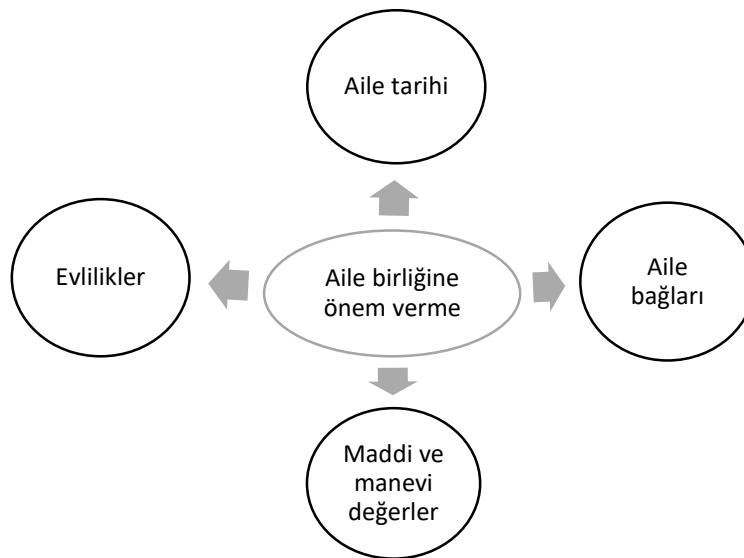
Öğrenme alanı	Sınıf düzeyi	Ünite	Konu	Değer
KÜLTÜR VE MİRAS	4. Sınıf sosyal bilgiler	Geçmişimi öğreniyorum	Ailemin tarihi	Aile birliğine önem verme
			Millî kültür öğelerimiz	Duyarlılık
			Geçmişten bugüne çocuk oyunları	Duyarlılık
			Bir kahramanlık destanı: millî mücadele	Vatanseverlik
	5. Sınıf sosyal bilgiler	Ülkem, Kültürüm ve Tarihim	Tarihe yolculuk	Duyarlılık Estetik
			Güzel ülkem	
			Kültürel özelliklerimiz	
			Geçmişten günümüze	
	6. Sınıf sosyal bilgiler	Tarihe yolculuk	Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletleri	Duyarlılık
			İslamiyet’in yayılışı	
			Türklerin İslamiyet’i kabulü	
			Yeni yurt Anadolu	

Öğrenme alanı	Sınıf düzeyi	Ünite	Konu	Değer
			İpek ve baharat yolu	
			Beylikten Cihan Devletine	
			İnsanı Yaşat ki Devlet Yaşasın	Duyarlılık
			Avrupa’da Uyanış	
			Değişen Dünyada Değişen Osmanlı	
			Osmanlı’dan Kalan Mirasımız	Estetik
	7. Sınıf sosyal bilgiler	Kültür ve miras		

Tablo 2’de SBDÖP’te Kültür ve Miras’a göre kazandırılması hedeflenen değerler belirtilmiştir. Bu tabloda SBDK’nın kültür ve miras öğrenme alanında ele alınan değerler, sınıf düzeyine göre belirtilmiştir. Kültür ve miras öğrenme alanına göre 4. sınıf SBDK’de aile birliğine önem verme, vatanseverlik, duyarlılık değerleri yer almaktadır. 5 ve 7. sınıf SBDK’de duyarlılık ve estetik değerlerine yer verilmiştir. 6. Sınıfta ise duyarlılık değerine yer verilmektedir. SBDK’nın kültür ve miras öğrenme alanında açıklanan konu ve içerikler öğretilirken bu değerlere uygun içeriklere sahip olduğu belirlenmiştir. Ancak 4. sınıfta bu öğrenme alanında 3 değer yer alırken 5. ve 7. sınıfta 2 değer; 6. sınıfta 1 değere yer verilmiştir. Bu tabloda yer alan veriler, 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programı kültür ve miras öğrenme alanında doğrudan bulunan değerler olup ders kitabında sadece bu değerler incelenmiştir. Ayrıca dolaylı bağlantısı olan değerler kapsam dışı tutulmuştur. Aslında sosyal bilgiler ders kitaplarında bu değerlere yer verilirken konu içerikleri ve özellikleri göz önünde bulundurulmuştur. Şöyle ki öğretilmesi hedeflenen değerlere ait konu içeriklerinin bilgi ve kavramlarla güçlendirilmesi durumunda konu içeriği ve değer ilişkisinin daha iyi anlaşılacağı düşünülmektedir.

Aşağıda 4. Sınıf SBDK’de kültür ve miras öğrenme alanına göre değer ve konu içeriğini ilişkilendirme ile ilgili bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Şekil 2. Aile Birliğine Önem Verme

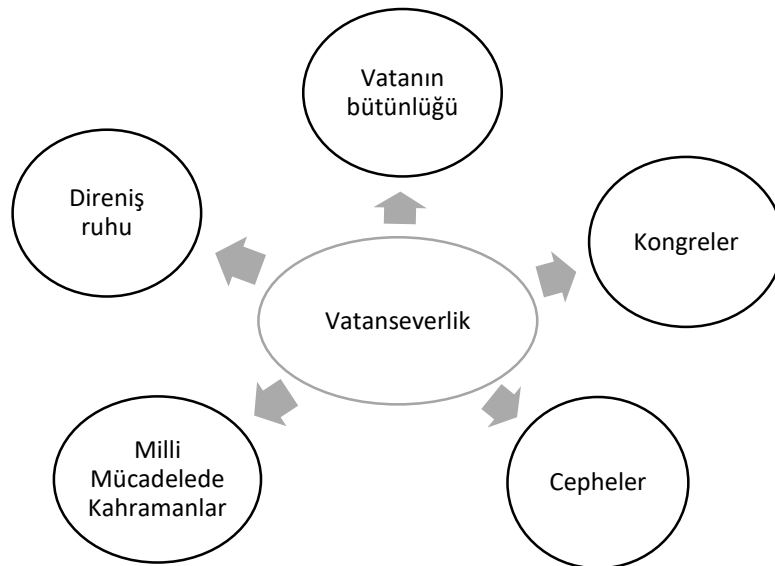
Şekil 2’de 4. Sınıf SBDK’de kültür ve miras öğrenme alanında aile birliğine önem verme değeri incelenmiştir. Bunun sonucunda, 4. sınıf SBDK’de aile birliğine önem verme ile ilgili konu içeriklerinin

uyumlu olduğu belirlenmiştir. Özellikle bu değer ile ilgili, *aile geçmişi, aile bağları, akrabalık ilişkileri, evlilikler, aile tarihi, aileye ait maddi ve manevi değerler* gibi temel konu içerikleri, kodlananlar arasındadır. Konuyla ilişkili olarak ders kitabında şu metinsel açıklamalar geçmektedir: “*Aile, değerleriyle, kökleri ve tarihsel bağlarıyla sosyal bir yapıdır ve ailede birlik ve beraberlik bağları son derece önemlidir*” (Tüysüz, 2020). Genel olarak değerlendirildiğinde, *aile birliğine önem verme* değerine uygun bilgilerin yer aldığı ve bu bilgilerin, değer yapısıyla örtüştüğü söylenebilir. Örneğin, aile tarihi, aile bireylerinin geçmişini yansıtmaktadır. Aile birliği, aile bağlarını ve aile arasındaki sevgiyi güçlendirmektedir. Özellikle aile bağlarını ve aile birliğini güçlendirmenin yolu milli kültür öğeleri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Örneğin ders kitabında, “*Aile kökleri ve bağlarıyla sevinçlerini, üzüntülerini, paylaşır, ortak kaderde buluşur ve bayramlarda, sünnet törenlerinde, dini bayramlarda büyüklerin ellerini öpmek, hastaları ziyaret etmek, düğün törenleri yapmak*” (Tüysüz, 2020, s. 34) aile birliğini güçlendiren öğelerdir. Bu bulgular doğrultusunda aile birliğine önem verme değeri ile ilgili kavramlar bir araya getirilmiş ve “*aile tarihi, aile bağları, evlilikler, maddi ve manevi değerler*” isimli başlıklar altında kategorileştirilmiştir. Ders kitabında bir başka örnek alıntıda şu ifadeler yer almaktadır:

Maddi ve manevi değerler, “*aile tarihini ve aile bağlarını yansıtmaktadır. Ayrıca aile birliğinin güçlenmesini de destekler. Özellikle maddi değerler içerisinde, aile fotoğrafları, mektuplar, aile koleksiyonu gibi öğeleri içermektedir. Manevi değerler ise inançlar, sevgi ve saygı, aile büyüklerini ziyaret etmek, doğumlar, ölümler ve benzeri öğeleri kapsamaktadır*” (Tüysüz, 2020, s. 34-35).

Sosyal bilgiler ders kitabındaki bu örnek alıntı doğrultusunda aile, toplumsal yapının oluşması ve devamlılığı adına önemlidir. Bireyler, toplumsal geleneklerini, göreneklerini, adetlerini, inanç yapılarını, alışkanlıklarını, törenlerini, aile kurumu aracılığıyla gelecek kuşaklara aktarır. Bu süreçte birçok kültürel ve toplumsal değer kaybolması da önlenir. Aile bireyleri arasında birlik ve beraberlik her zaman önemlidir. Çünkü insan toplumsal bir varlık olduğu için evlilikler yoluyla aile bağlarını güçlendirir ve kendi neslinin devamını sağlar.

Şekil 3. Vatanseverlik Değeri

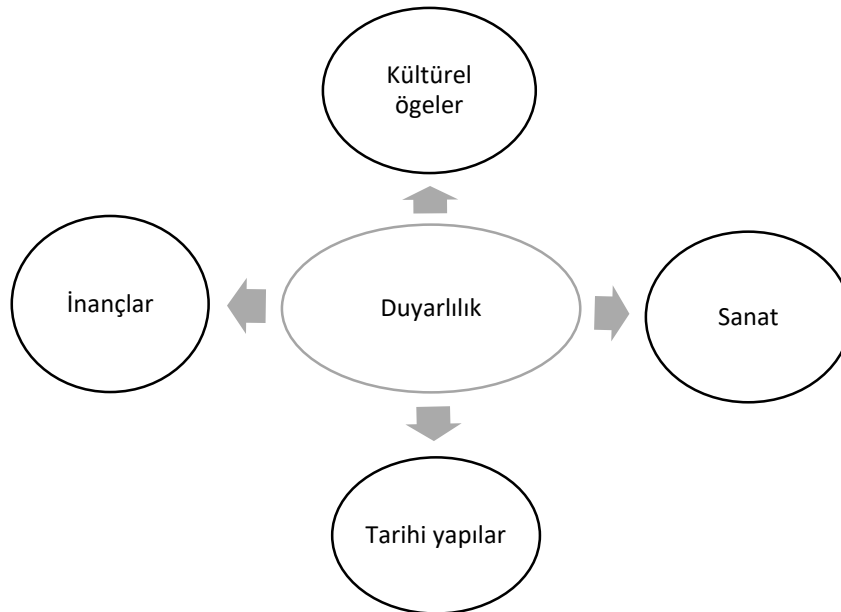
Şekil 3’te vatanseverlik değeri genel olarak değerlendirildiğinde, 4. sınıf SBDK’ da bu değeri yansıtan konular mevcuttur. Bu değerle ilgili kodlara bakıldığında, *kahramanlık, kurtuluş, düzenli ordu, Kuvayı Milliye (Yörük Ali Efe, Çerkez Ethem vb.)* (Direnış ruhu); *milli bilinç, Sakarya zaferi, fedakârlık, ya*

istiklal ya ölüm, (Vatanın bütünlüğü); *kongre ve mitingler*, *doğu, batı ve güney cephe*leri, *Mustafa Kemal Atatürk*, *İsmet İnönü*, *Kazım Karabekir*, *Mareşal Fevzi Çakmak*, *Şerife Bacı*, *Hasan Tahsin*, *Şahin Bey*, *Ali Saip Bey*, *Sütçü İmam*, *Tayyar Rahmi'ye Hanım*, (Milli Mücadelede Kahramanlar), *Havza*, *Amasya*, *Erzurum ve Sivas kongreleri* kodlanan uygun içeriklerdir. Bu konular incelendiğinde, vatanseverlik konularının genel itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş öncesi olaylarına yönelik olduğu görülmektedir. 4. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında, cumhuriyet tarihine yönelik konuların vatanseverlik değerine uygun olduğu söylenebilir.

4. Sınıf SBDK'de vatanseverlik değerine yönelik örnek metinsel kodlamalar değerlendirildiğinde bu konuların, vatanseverlik değeri ile doğrudan ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu konuyla ilgili olarak sosyal bilgiler ders kitabında şu örnek metinler yer almaktadır: “*Milli Mücadelenin kazanılmasında Türk milletinin bağrından kopan kahramanların payı büyüktür. Bu kahramanların başında “Ya istiklal ya ölüm” diyen Mustafa Kemal Atatürk’ün önemi ortadadır*” (Tüysüz, 2020, s. 49). Bir diğer metinsel açıklamada ise şunlar yer almaktadır: “*Mustafa Kemal ve silah arkadaşları Erzurum ve Sivas’ta bir araya gelerek ülkenin bölünmez bütünlüğünü savundu ve ülkenin uğradığı bu işgal karşısında ümidini kaybetmeyerek “geldikleri gibi giderler” diyerek inancını*” (Tüysüz, 2020, s. 50) ve vatanseverlik duygularını ifade etmiştir.

Bu bulgulardan hareketle vatanseverlik değeri ile ilgili konu kavramları bir araya getirilmiş ve “*Vatanın bütünlüğü, Milli Mücadelede kahramanlar, Cephe*ler, *Kongre*ler ve *Direnış ruhu*” adlı başlıklar altında kategorileştirilmiştir. Bu bulgulardan anlaşıldığı gibi vatanseverlik değerinin “*adanmışlık, toplumsal bilinçlenme, fedakârlık, kahramanlık, haklar ve özgürlük*” içerikleriyle doğrudan bağlantılı olduğu söylenebilir.

Şekil 4. Duyarlılık Değeri

Şekil 4'te 4. Sınıf SBDK'nin kültür ve miras öğrenme alanında duyarlılık değerine ilişkin veriler incelendiğinde, değer ve konu içeriklerinin uyumlu ve birbiriyle örtüştüğü belirlenmiştir. Yapılan analizlere göre *yazı, inançlar, tarihi yapılar, gelenek ve görenekler, tarih, kültür, müzik, sanat, el işi örneği, çeyiz sandığı* gibi konu içeriklerinin ağırlığı fazladır. Öğrencilerin kültürel mirasa yönelik duyarlılıklarını arttırmak için ders kitaplarının çeşitli etkinliklerle desteklenmesi önemlidir. Özellikle

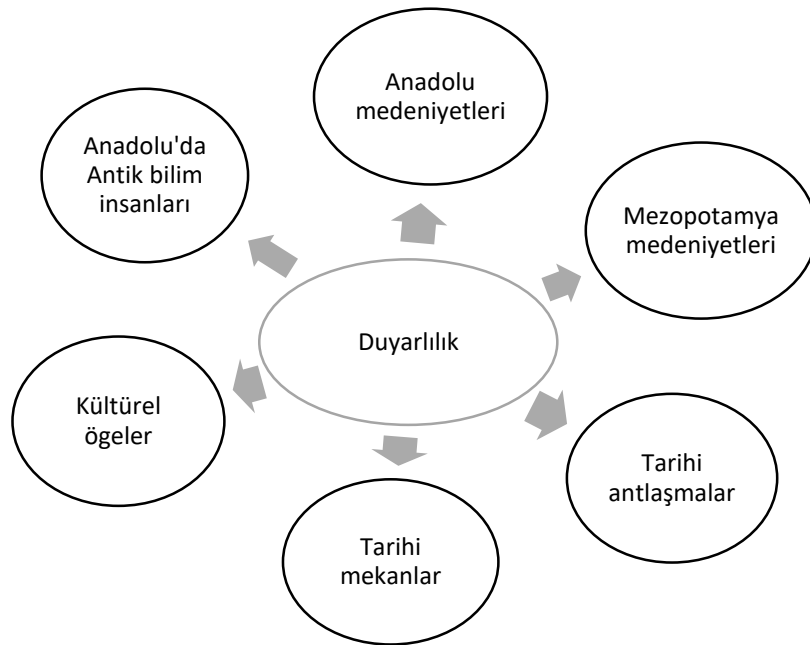
ders kitabında metinsel bilgi uyumuna dikkat edilmesi, buna yönelik dikkat çekici soruların birbiriyle uyumlu olması, konunun öneminin anlaşılması açısından önem kazanmaktadır.

4. Sınıf SBDK’de, duyarlılık değerini yansıtan şu örnek alıntılar yer almaktadır. Türkiye’de “Kültürel açıdan zengin içeriklerin olduğu görülmektedir. Bunlar içerisinde, gelenek ve görenekler, inançlar, yapılar (cami, kervansaray, medrese, çeşme, köprü vb.) gibi çok sayıda kültürel öğeye” örnek verilebilir (Tüysüz, 2020, s. 38-41). Ayrıca öğrencilerin kültürel mirasa yönelik tarihsel duyarlılıklarını arttırmak için ders kitabında *kasımiye medresesi, geleneksel oyun kültürü, Türk motifli süslü el dokuması, ipekli işlemeli yelek ve kahve* gibi öğeler doğrudan duyarlılık değeri ile ilgilidir ve kültürel mirası yansıtan dikkat çekici öğelerdir. Şekil 4’te yer alan bulgular ışığında duyarlılık değeri ile ilgili konu kavramları bir araya getirilmiş ve “kültürel öğeler, tarihi yapılar, sanat ve inançlar” isimli başlıklar altında kategorileştirilmiştir. Ders kitabında konuyla ilgili bir başka metinde şu açıklamalar geçmektedir:

“Kökleri çok eski dönemlere uzanan Türk milleti çok zengin bir kültüre sahiptir ve milli kültürü yansıtan sanatsal, kültürel ve önemli tarihsel yapılar en önemli milli kültür öğelerini kapsamaktadır” (Tüysüz, 2020, s. 50). Kültürel mirasa sahip çıkmanın yolu değerler eğitiminden geçmektedir. Günümüz dünyasında, insanların sorumsuz davranışları sonucunda birçok tarihi ve kültürel miras alanı zarar görebilmektedir. Ülkemizde bireysel, toplumsal ve çevre ile ilgili sorunlarla baş etmek için değerlerin okul çağından itibaren gelişim dönemlerine uygun olarak yaşam boyu verilmesi önemlidir.

Aşağıda 5. Sınıf SBDK’de kültür ve miras öğrenme alanına göre değer ve konu içeriğini ilişkilendirme ile ilgili bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Şekil 5. Duyarlılık Değeri

Şekil 5’te 5. sınıf SBDK’de kültür ve miras öğrenme alanındaki duyarlılık değeri ile ilgili analizler yapılmıştır. Bu analizlere göre duyarlılık değeri hem kitap hem de programla örtüşmektedir. Yapılan analizlere bakıldığında, *köy-kent devleti, Efes tiyatrosu, Göbeklitepe, Çatalhöyük, Anadolu medeniyeti, Urartu kalesi, su kanalları* (Tarihi mekânlar), *kadeş antlaşması*, (Tarihi antlaşmalar), *Herodot, Tales* (Anadolu’da Antik bilim insanları), *Hititler, Frigler, Lidya, Urartu, İyonlar* (Anadolu medeniyetleri), *Sümerler, Akadlar, Asurlar, Babiller* (Mezopotamya medeniyetleri) gibi konu içeriklerine ait kavramların

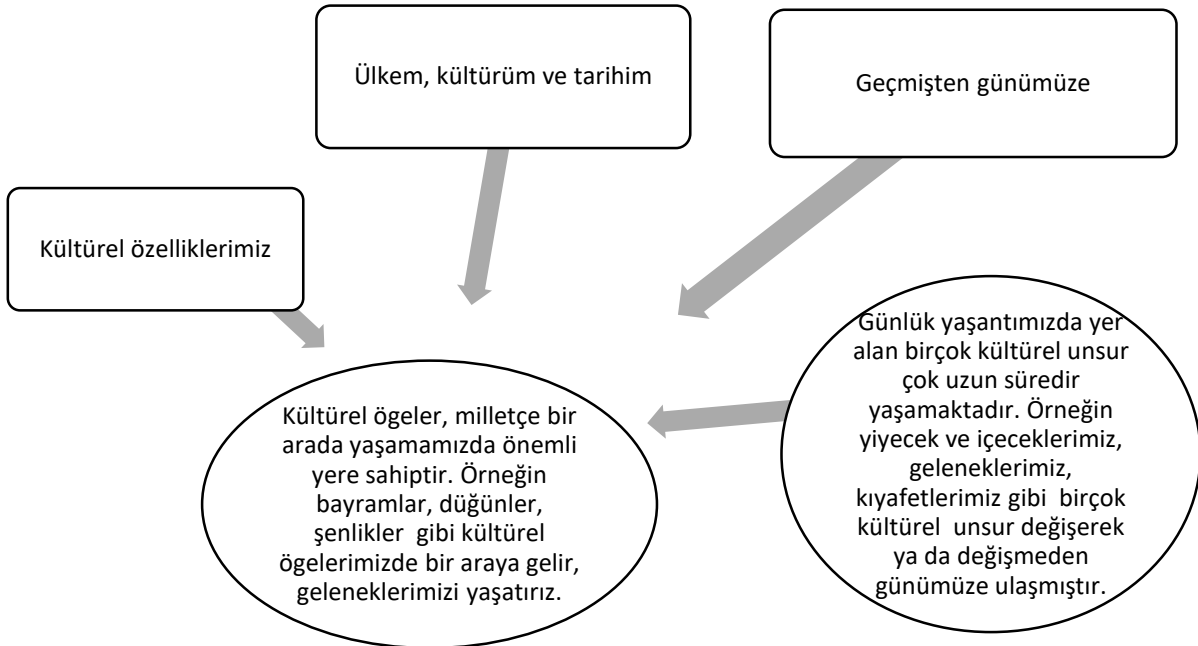
duyarlılık değerini yansıttığı belirlenmiştir. 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında Mezopotamya medeniyetleri ile ilgili şu bilgilere yer verilmiştir: “Mezopotamya bölgesinde birçok devlet kurulmuştur: Bunların içerisinde Sümer, Asur, Babil ve Akadlar kurmuş oldukları güçlü medeniyetler” sayesinde insanlık adına önemli buluşlar gerçekleştirmişlerdir (Evirgen vd., 2020, s. 37-38).

5. Sınıf SBDK’de duyarlılık değeriyle ilgili ayrıca şu örnek alıntılara rastlamak da mümkündür: Ülkem, kültürüm ve tarihim adlı ünite “Ülkemizin toplumunda kültürel öğeler önemli bir yer tuttuğu gibi bunların içerisinde, bayramlar, düğünler, şenlikler, gibi kültürel öğeler aracılığıyla gelenek ve göreneklerimiz yaşatırız” (Evirgen vd., 2020, s. 35-59). Böylece öğrencilerin kültürel mirasa yönelik duyarlılıkları artırılabilir. Ayrıca geçmişten günümüze günlük birçok kültürel unsur çok uzun süredir yaşamın içinde yer almakla birlikte bunların içerisinde “yiyeceklerimiz, kıyafetlerimiz gibi öğeler, ülkemizin tarihi ve doğal güzellikleri içerisinde önemli yer tutmaktadır” (Evirgen vd., 2020, s. 35-59). Ders kitabında bir başka alıntıda şu açıklamalara yer verilmiştir: “İyonya medeniyetinde filozof Tales, tarihçi Herodot, tıp biliminin kurucusu Hipokrat, dünyada ilk haritayı çizen Hekataios” Anadolu’da yaşayan antik bilim insanlarıdır (Evirgen vd., 2020, s. 43). Bu örnek açıklamalar ışığında öğrencilerin kültürel mirasa yönelik tarihsel duyarlılıkları artırılabilir.

Bu bulgular doğrultusunda duyarlılık değeri ile ilgili konu kavramları bir araya getirilmiş ve “kültürel öğeler, Anadolu medeniyetleri, Mezopotamya medeniyetleri, tarihi antlaşmalar, tarihi mekânlar, Anadolu antik bilim insanları” adlı başlıklar altında kategorileştirilmiştir.

Duyarlılık değeri, bir diğer ifadeyle kültürel mirasa duyarlılık değerinin 5. Sınıf ders kitabı kültür ve miras öğrenme alanının kapsayıcı değeri olduğu söylenebilir. Bu ders kitabındaki kültür ve miras konu içeriklerinin doğrudan duyarlılık değerini yansıttığı görülmektedir. Özellikle kültürel mirasa duyarlı davranışlar sergileyen bireylerin yetiştirilmesi adına önemli konu içerikleri yer almaktadır. Ayrıca duyarlılık değerini ilgilendiren konu içeriklerinin disiplinler arası olduğunu belirtmek faydalıdır.

Şekil 6. Sosyal Bilgilerde Kültür Ve Miras

(Evirgen, vd., 2020).

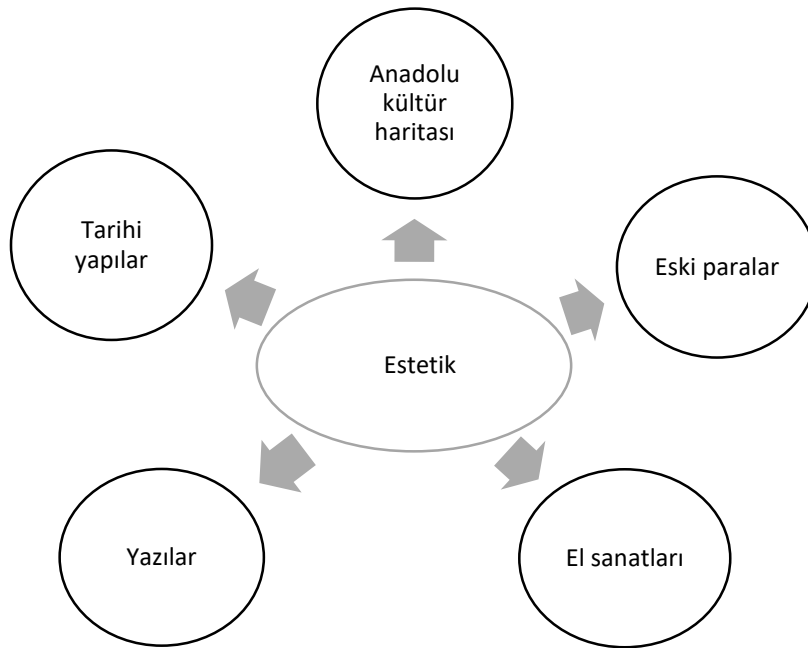
5. Sınıf SBDK’de, kültür ve miras ile ilgili konulara göre duyarlılık ve estetik değerlerini yansıtan içerik ve kavramlara yer verilmiştir. Bu metinsel açıklamalar, genel olarak incelendiğinde duyarlılık

değeri ve kültürel mirası yansıtan, konu bütünlüğüne sahip olduğu görülmektedir. Özellikle bu metinsel açıklamaları destekleyen ve konunun anlaşılmasına destek olan görsel betimlemelerin olması ders kitabı ve değer öğretimi açısından dikkat çekicidir. Bu açıklamalar doğrultusunda şu yorumlar yapılabilir.

Kültür, bir milletin kimliği ve hafızasıdır. Son dönemlerde kültürel mirasın korunması gerektiği önemle belirtilmektedir. Söz konusu bu kültürel mirası korumak için değerler önemli bir araç olabilir. Çünkü değerleri içselleştiren ve bunu yaşam tarzına dönüştüren bireyler, kültürel mirasa sahip çıkabilir. Bunu gerçekleştirmek için de okullarda bir öğretim aracı olarak yer alan sosyal bilgiler ders kitaplarına önemli bir görev düşmektedir.

Anadolu, çok sayıda uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Bu nedenle çok zengin bir kültüre sahiptir. Özellikle “*geleneksel sanatlarıyla, müziğiyle, mimarisiyle, yemekleri ve giysi kültürü ile zengin kültürünü göstermektedir*” (Evirgen, vd., 2020, s. 35-59). Kültürel unsurlar, uzun süre aramızda yaşamaktadır. Bazıları zamana karşı dirençlidir. Yani değişime ayak uydurur. Fakat bazıları da değişim ve gelişmelerle başa çıkamadığı için yok olmaktadır. Bu nedenle kültürel mirasa sahip çıkmak için duyarlılık değerini benimsemiş, içselleştirmiş ve yaşam tarzına dönüştürmüş bireylerin varlığı önemlidir. Bu bağlamda ders kitapları aracılığıyla değer öğretiminin yararlı olabileceği söylenebilir.

Şekil 7. Estetik Değeri

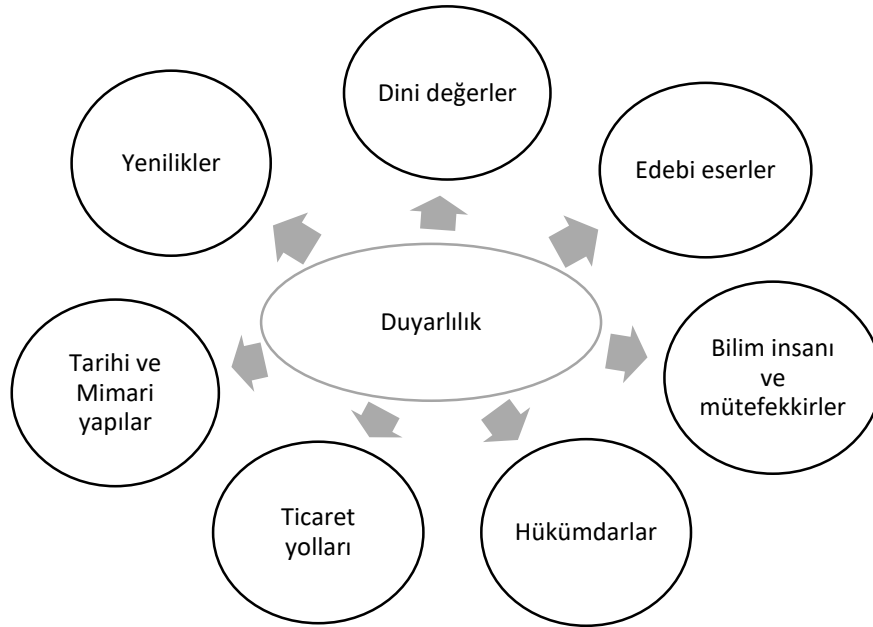
Şekil 7’de 5. Sınıf SBDK’de kültür ve miras öğrenme alanının önemli değerlerinden biri olan estetik değeri ile ders kitabı konu içeriği bir bütünlüğüne sahiptir. Şekil 7 genel olarak incelendiğinde, *çengelli iğne, boğa biçimli kap, inandık vazosu, çivi yazısı, kil tabletler, zigguratlar, teraslar, asma bahçesi* adlı konu içeriklerinin estetik değeriyle uyumlu olduğu belirlenmiştir. Estetik değerini yansıtabilecek konu içeriklerinin daha çok biçimsel özellikleri ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Anadolu ve Mezopotamya medeniyetleri ve bu medeniyetlere ait temel kavramlar, figürler ve sembollerle ilgili bilgileri içerdiği tespit edilmiştir. Bu bulguları destekleyen açıklamalar ders kitabında şu şekilde geçmektedir: “*Anadolu tarih öncesi devirlerden itibaren insanların yerleştiği bir bölge olup*

birçok medeniyetin kurulduğu ve bu uygarlıklara ait çok sayıda eserin günümüze ulaştığı bir coğrafyadır” (Evirgen, vd., 2020, s. 40).

5. Sınıf SBDK’de, bu metinsel kodlamalardan da anlaşıldığı gibi öğrencinin estetik değerine yönelik beğeni, haz ve güzellik duygusunun gelişebilmesi için kültürel mirasa sahip çıkılması, tarihi ve doğal güzelliklerin korunmasına yönelik bir farkındalık yaratılmalıdır. Bu bağlamda estetik değeri sayesinde tarih, doğa ve çevre daha iyi korunabilir. Sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitabında, *“Anadolu ve çevresinde kurulan medeniyetler çok sayıda yapı inşa etmiş, çanak ve çömlek yapımına önem vermiş, ayrıca yapmış olduğu eserler üzerinde çeşitli semboller, figürler ve şekiller çizmişlerdir”* (Evirgen, vd., 2020, s. 40-43). Bu açıklamalardan anlaşıldığı gibi geçmiş medeniyetlere ait bilgiler aracılığıyla öğrencilerin estetik anlayışı geliştirilmek istenmiştir. Bu bulgulardan hareketle estetik değeri ile ilgili konu kavramları bir araya getirilmiş ve *“Anadolu kültür haritası, el sanatları, yazı, eski paralar, tarihi yapılar”* isimli başlıklar altında kategorileştirilmiştir.

Aşağıda 6. Sınıf SBDK’de kültür ve miras öğrenme alanına göre değer ve konu içeriğini ilişkilendirme ile ilgili bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Şekil 8. Duyarlılık Değeri

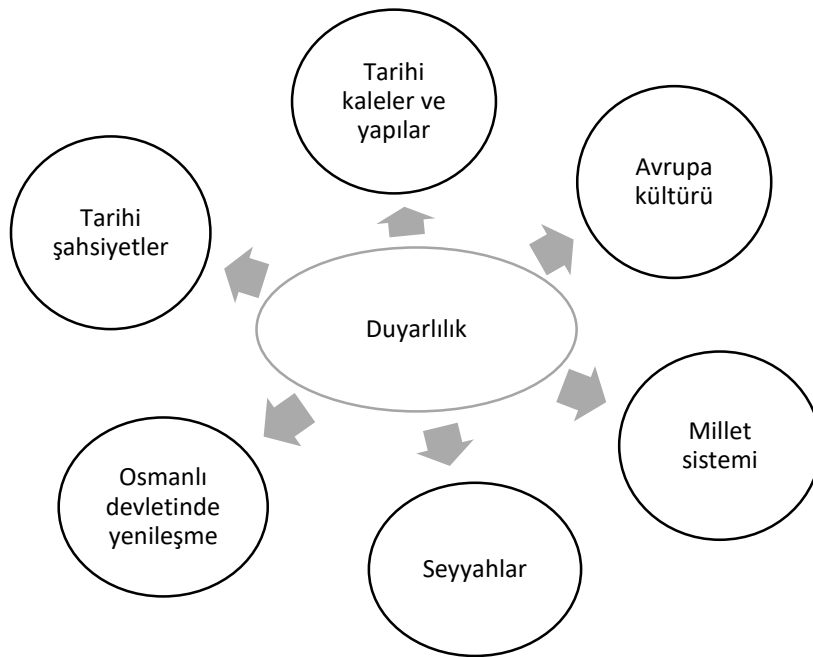
Şekil 8’de duyarlılık değerine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bu sonuçlara göre 6. sınıfta belirtilen konu içerikleri, duyarlılık değeriyle uyumludur. Bu değerle ilgili içerikler değerlendirildiğinde, *dini değerler, kâğıt, matbaa ve barut (yenilikler), tarihi mimari yapılar, cami ve kümbetler, el dokumaları, ticaret yolları, hükümdarlar, bilim insanı ve mütefekkirler, destanlar, medreseler ve edebi eserlere* yer verildiği görülmektedir. Bu kültürel miras öğelerine sahip çıkmanın yolu kültürel mirasa duyarlı bireylerin yetiştirilmesi ile mümkün olabilir. Çünkü bazı miras öğeleri zamanla kaybolmaktadır. Bunu önlemenin yolu değerleri öğretmekten geçmektedir.

6. sınıfta hem sözlü kültürel miras örneği yer almaktadır hem de tarihi kalıntıların örneklerine yer verilmiştir. Örneğin 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında *“Türkler, Anadolu’da kırsal alanlara yerleşerek tarım ve hayvancılığı geliştirerek şehirleri onardı, Anadolu’da cami, medrese, darüşşifa, köprü, yol ve saraylar yaparak şehirleri inşa ederek Anadolu’nun kültürleşmesini sağladı”* (Şahin, 2019, s. 63). Bir diğer metinsel açıklamada şu ifadeler yer verilmiştir: *“Anadolu’da çok sayıda imar faaliyeti*

gerçekleşti, özellikle mimari yapılar dikkat çekiciydi. Ayrıca dönemin önemli şahsiyetlerinden “Mevlana, Ahi Evran, Yunus Emre ve Hacı Bektaş-ı Veli gibi kişiler” sayesinde Anadolu’da sosyal, kültürel ve dini alanda yapılan kültürel faaliyetler” (Şahin, 2019, s. 63) artmıştır. Sosyal bilgiler 6. sınıf ders kitabında yer alan bir başka örneğe göre “Medreseler, dönemin en önemli eğitim hizmetleri sunan kurumlarından biriydi ve burada eğitim alan insanlar Anadolu’nun kültürel anlamda yükselmesinde önemli katkılar sağladı” (Şahin, 2019, s. 64). Bu bulgular doğrultusunda duyarlılık değeri ile ilgili kavramlar bir araya getirilmiş, “Tarihi ve mimari yapılar, edebi eserler, dini değerler, ticaret yolları, bilim insanları ve mütefekkirler, hükümdarlar, yenilikler” isimli başlıklar altında kategorileştirilmiştir.

Aşağıda 7. Sınıf SBDK’de kültür ve miras öğrenme alanına göre değer ve konu içeriğini ilişkilendirme ile ilgili bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Şekil 9. Duyarlılık Değeri

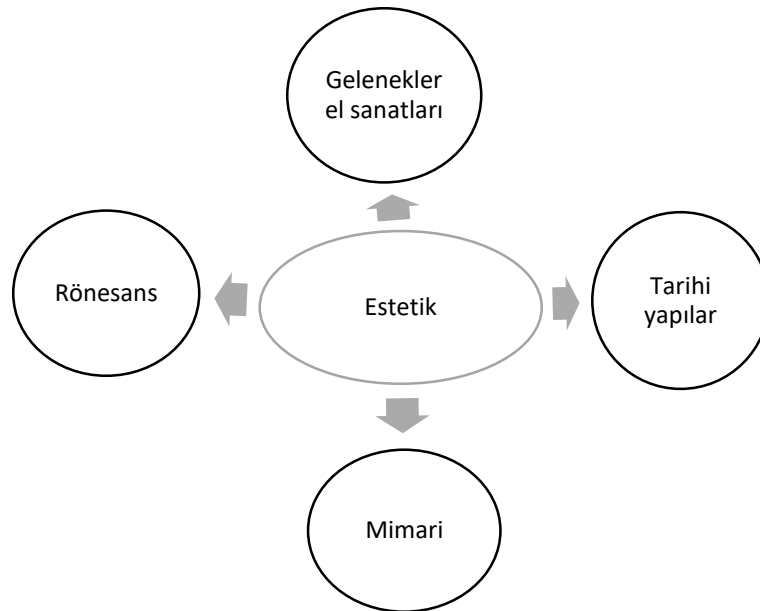
Şekil 9’da duyarlılık değerinin analizleri yapılmıştır. Bu sonuçlar incelendiğinde, 7. Sınıf SBDK’da, duyarlılık değerinin konu içerikleriyle uyumlu olduğu söylenebilir. Sosyal bilgiler dersinde sarmal öğretim modeline uygun olarak 7. sınıf düzeyinde Osmanlı Devleti’nin kültür ve mirasına yönelik bir aktarım söz konusudur. Yapılan bazı analizlere bakıldığında, *Osmanlı devletinde yenileşme, seyyahlar, millet sistemi, tarihi şahsiyetler ve Anadolu erenleri, Avrupa kültürü, kültürel gelişim, dokumacılık, tarihi yapılar ve kaleler* gibi konu içeriklerinin, duyarlılık değeriyle uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler 7. sınıf ders kitabında “*Osmanlı toplum yapısında aile önemli bir kurum olarak görülmekte ve aileye verilen değer sonucu olarak kadının saygın bir yeri vardır*” (Gültekin vd., 2019, s. 85), şeklinde açıklamalardan da anlaşıldığı gibi Osmanlı Devleti’nde kültürel miras olarak kabul edilen aile kurumunun millet sisteminin oluşmasında önemli bir etkisi olduğu söylenebilir. Hatta “*Osmanlı döneminde gezen seyyahlar, gezginler, tüccarlar, Türk aile yapısının önemi ve değerinden bahsetmektedir. Özellikle çocukların sevgi ve şefkatle büyütüldüğü, saygı ve merhamete değer verildiği anlatılmaktadır*” (Gültekin vd., 2019, s. 84). Bu örnek alıntılar ışığında öğrencilerin kültürel mirasa duyarlı olmaları hedeflendiği söylenebilir. Ders kitabında Avrupa kültürü ile ilgili şu örnek ifadeler yer verilmiştir: “*Avrupa’ da kâğıt, matbaa ve pusulanın kullanımı, modernleşme sürecine olumlu etkisi*

olmuş, özellikle sanat, bilim ve kültürel faaliyetlerin ilerlemesini sağlamıştır” (Gültekin vd., 2019, s. 68). Bu alıntılardan anlaşıldığı gibi öğrencilerin tarihsel duyarlılıklarını desteklemek adına faydalı bilgilere yer verilmiştir.

7. Sınıf SBDK’de kültür ve miras öğrenme alanı değerlendirildiğinde, Osmanlı Devleti’nin, birliği sağlaması, barışı desteklemesi, çok kültürlülüğü, farklı inançlara yönelik hoşgörülü olması, sanatı ve zanaatı desteklemesi gibi konu içerikleri, duyarlılık değerini doğrudan yansıtmaktadır. 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında “Osmanlı Devleti kurulduğu coğrafya da farklı milletlerin kültürlerinden etkilenmiş ve bu coğrafyalarda çok sayıda eser bırakmış ve zamanla büyüyen ve zenginleşen bir kültür evresi yaratmayı başarmıştır” (Gültekin vd., 2019, s. 84).

7. Sınıf SBDK’de, duyarlılık değerini yansıtan bu kodlamalara bakıldığında, Osmanlı Devleti ağırlıklı olduğu görülmektedir. Ders kitabında Osmanlı Devleti döneminde meydana gelen yenilik faaliyetleri ile ilgili şu açıklamalara yer verilmiştir: “Osmanlılar, Lale Devri döneminde Batı kültürü ile ilişkilerini arttırmış ve bu dönemde, Avrupa’da ilk elçilikler, çiçek aşısı, itfaiye teşkilatı, çini atölyeler, Osmanlı matbaasının kurulması gibi yeniliklerle modernleşme sürecini hızlandırmıştır” (Gültekin vd., 2019, s. 75). Ayrıca öğrencinin konuya ve kültürel mirasa yönelik tarihsel duyarlılığını arttırmak adına önemli tarihi şahsiyetlerden Osman Gazi, Orhan Gazi, Şeyh Edebali, 1. Murat, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, İbrahim Müteferrika, Said Çelebi, Ahiler gibi önemli insanlara yer verilmiştir (Gültekin vd., 2019) Ayrıca tarihi ve mimari yapılar ile ilgili konuların ağırlıkta olması öğrencilerin kültürel mirasa yönelik duyarlılıklarının artırılması sağlanabilir. Bu bulgulardan hareketle duyarlılık değeri ile ilgili konu ve kavramlar bir araya getirilmiş ve “Osmanlı devletinde yenileşme, tarihi kaleler ve yapılar, tarihi şahsiyetler, millet sistemi, Avrupa kültürü, seyyahlar” isimli başlıklar altında kategorileştirilmiştir.

Şekil 10. Estetik Değeri

Şekil 10’da 7. sınıf SBDK’de, kültür ve miras öğrenme alanında kazandırılan estetik değerinin analizleri yapılmıştır. Bu sonuçlar incelendiğinde, 7. sınıf SBDK’de estetik değerinin konu içerikleriyle uyumlu olduğu saptanmıştır. Yapılan bazı analizlere bakıldığında, çini sanatı, çini atölyeleri, vazo ve sürahi, ipekli kumaşlar, ebru sanatı, hat (Geleneksel el sanatları), Rönesans, Osmanlı sarayı, III. Ahmet çeşmesi (Mimari, Tarihi ve kültürel yapılar), gibi konu içeriklerinin, estetik değeriyle uyumlu olduğu

saptanmıştır. Nitekim sosyal bilgiler 7. Sınıf ders kitabında, “Osmanlı dönemi sanat anlayışında mimari yapılar ön planda olmakla birlikte camiler, imarethaneler, medreseler, köprüler, hamamlar dönemin üstün estetik anlayışını yansıtmaktadırlar” (Gültekin vd., 2019) şeklinde açıklamalardan anlaşıldığı gibi öğrencilerin mimari ve tarihi yapılara ilişkin estetik anlayışı güçlendirilmeye çalışılmaktadır. Özellikle öğrencilerin sanat eserlerine yönelik güzellik, beğeni, duyu ve ilgilerinin estetik değeri aracılığıyla da desteklendiği görülmektedir. Hatta ders kitabında şu örnekler mevcuttur: “III. Ahmed Çeşmesi, Mecidiye, Osmanlı Evleri, Bir kuş evi, hat ve ebru sanatı örneği” (Gültekin vd., 2019, s. 76-90) gibi tarihsel örneklerle öğrencilerde estetik bir anlayış kazandırılması hedeflenmiştir.

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında Rönesans döneminde estetik ve sanat anlayışına ilişkin şu bilgilere yer verilmiştir: “Rönesans Avrupa’da bir sanat anlayışı çerçevesinde ortaya çıktı ve Mimaride barok (geometrik şekiller) tarzı eserler yapıldı. Ayrıca dönemin ünlü sanatçılarından Leonardo Da Vinci, Raffaello, Gentile, Bellini” gibi sanatçıların yapmış oldukları eserler dünyaca ünlüdür (Gültekin vd., 2019, s. 68).

Bu bulgular ışığında, estetik değeri ile ilgili konu kavramları bir araya getirilmiş ve “Tarihi yapılar, mimari, geleneksel el sanatları, Rönesans” isimli başlıklar altında kategorileştirilmiştir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmanın analizlerine göre birtakım sonuçlara ulaşılmış ve ilgili literatür desteğiyle tartışılmış ve buna yönelik öneriler sunulmuştur. SBDK’lar sınıf düzeyine göre kültür ve miras öğrenme alanında yer alan değerlere göre analiz edilmiş ve bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre kültür ve miras öğrenme alanında 4. sınıf SBDK’de, *aile birliğine önem verme, vatanseverlik, duyarlılık* değerleri, 5. sınıf SBDK’da, *duyarlılık ve estetik* değerleri, 6. sınıfta *duyarlılık* değeri, 7. sınıf SBDK’de ise *duyarlılık ve estetik* değerleri kazandırılmaya çalışılmaktadır. Sosyal bilgiler ders kitapları (4-7) kültür ve miras öğrenme alanında yer alan konular ve bununla ilişkili kavramların, *aile birliğine önem verme, vatanseverlik, duyarlılık ve estetik* değerine uygun özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Oğuz Haçat ve Demir’in (2020) 5. ve 6. sınıf SBDK’da, en fazla *duyarlılık* değerine yer verildiğini belirtmesi, bu araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir.

4. Sınıf SBDK’da kültür ve miras öğrenme alanında aile tarihi, aile bağları gibi konu ve içeriklerin aile birliğine önem verme değeriyle doğrudan bağlantılı olduğu saptanmıştır. Bir diğer değer olan vatanseverlik konularının genel olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş öncesi olaylarına yönelik olduğu görülmektedir. 4. Sınıf SBDK’de, Cumhuriyet tarihine yönelik olarak işlenen konuların vatanseverlik değerine uygun olduğu söylenebilir. Ayrıca tarihi yapılar, kültür ve inanç gibi konu kavramları, duyarlılık değerini kazandırmaya yöneliktir. 5. Sınıf SBDK’de, kültür ve miras öğrenme alanına göre duyarlılık ve estetik değerine uygun konu içeriklerinin mevcut olduğu görülmektedir. Estetik değerini yansıtabilecek konu içerikleri daha çok biçimsel özellikler ile ilgili olarak verilmektedir. Ayrıca Anadolu medeniyetleri ve bu medeniyetlere ait temel kavram, figür, sembol ve bunlarla ilgili bilgilere yer verilmiştir. 6. Sınıf SBDK’de konu içerik ve kavramların duyarlılık değeriyle uyumlu olduğu saptanmıştır. Yapılan bir araştırma sonucuna göre 4. ve 5. sınıf SBDK’de duyarlılık değerinin içeriklerine daha fazla yer verildiğini (Kuş vd., 2013) belirtmesi bu araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir.

6. sınıfta hem sözlü kültürel miras örneklerine hem de tarihi kalıntıların örneklerine yer verildiği görülmektedir. 7. sınıf düzeyine göre değerlendirildiğinde, sosyal bilgiler ders kitabında kültür ve miras öğrenme alanında yer alan Osmanlı ve Avrupa kültür eksenindeki konuların duyarlılık ve estetik değerine uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak 7. sınıf kültür ve miras ile ilgili öğrenme alanında bulunan konu içeriklerinin daha çok duyarlılık değerine yönelik olduğu belirlenmiştir. Estetik değerine yönelik uyumlu içeriğin daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler ders kitaplarında (4-7), bilgi

ve değer uyuma dikkat edilmesi gerektiği özellikle gereğinden fazla bilgi vermek yerine kısa öz ve tanımlayıcı bilgilerle beraber daha gerçekçi ve uyumlu görsellerle desteklenmesinin önemli olduğu söylenebilir. Çoban ve Akşit'in (2018) araştırmasına göre 2005 ve 2017 SBDÖP'de belirtilen duyarlılık, vatanseverlik, estetik, aile birliğine önem verme değerlerinin sosyal bilgiler ders kitabı konuları ile uyumlu olduğunun belirtilmesi bu araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Yapılan araştırmalara göre sosyal bilgiler öğretiminde değerlere önem verildiği ve bireylerin ahlaki davranışlarının gelişiminde önemli bir paya sahip olduğu; estetik ve duyarlılık gibi değerlerin kazandırılmasının öğrencilerin ahlaki farkındalık ve milli, manevi değerlerinin gelişiminde önemli olduğunun belirtilmesi (Faiz ve Karasu Avcı, 2018; Öztürk ve Kafadar, 2020) bu araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

SBDÖP ve ders kitapları günün ihtiyaç ve koşullarına göre güncellenmektedir. Bunlar yapılırken bazı öğrenme alanlarında, günümüz dünyasında ortaya çıkan gelişmeler, sorunlar ve etkileri temel alınarak içerik zenginleştirilebilir. Nitekim SBDÖP'te ve ders kitaplarının yapılmasında ve değerlerin öğrenme alanlarına göre yerleştirilmesinde, öğretmen ve öğrenci görüşleri önemlidir. Kültür ve miras öğrenme alanında yer alan değerlerin öğretiminde ilgili müzeler, sanal müzeler ve ders dışı öğrenme ortamlarından faydalanılabilir. SBDK'nın kültür ve miras öğrenme alanında belirtilen değerlere ilişkin etkinlik temelli konuların olması öğrencinin olumlu öğrenmesini destekleyebilir. Kültürel mirasın öğretilmesi ve aktarılması noktasında önemli bir öğretim aracı olan SBDK'da metin-kavram, metin-görsel, metin-etkinlik, değer-görsel tasarım ilişkisinin öğrenme sürecinde etkililiği farklı çalışmalarla kontrol edilerek ders kitapları geliştirilebilir. Sosyal bilgiler ders kitapları güncellenirken yerel, bölgesel, ulusal ve küresel konular göz önünde bulundurularak öğrencinin kültürel hafıza kimliği isimli çalışmalar yapılabilir. Böylece öğrenci farklı değerleri de fark ederek, öğrenerek, içselleştirebilir ve yaşam tarzına dönüştürebilir.

Kaynaklar

- Aladağ, S. (2012). İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini bilişsel düzeyde kazanmalarına etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 161, 123-146.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Cansız Aktaş, M. (2014). Nitel veri toplama araçları. M. Metin (Ed.) *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* içinde (ss. 337-371). Pegem Akademi.
- Çoban, O. & Akşit, İ. (2018). 2005 ve 2017 Sosyal bilgiler öğretim programlarının öğrenme alanı, kazanım, kavram, değer ve beceri boyutları açısından karşılaştırılması. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(1), 479-505. <http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v7i1.1395>.
- Dere, İ. & Yavuzay M. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre Okulda Değerler Eğitimi: Bir olgu bilim çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 56, s. 61-91.
- Deveci, H. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kültürden yararlanma: Öğretmen adaylarının kültür portfolyolarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), 1-19.
- Dökmen Ü. (2000). *Evrenle uyumlaşma sürecinde var olmak, gelişmek ve uzlaşmak*. Sistem yayıncılık.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazanılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.

- Ersoy, F. & Şahin, T. (2011). Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi. Değerler Eğitimi Sempozyumu. "Sosyal ve kurumsal yönleriyle değerler eğitimi". Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Ersoy, A. F. & Kaya, E. (2008). Sınıf öğretmenlerine göre öğrencilerin sosyal bilgiler dersi öğretim programına (2004) ilişkin yaklaşımları. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 285–300.
- Evirgen, Ö. F., Özkan, J. & Öztürk S. (2020). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. S. Elmacı, A. Altun & A. Beldağ, (Eds.). MEB Yayınları.
- Gömlüksiz, M.N. & Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının toplumsal ihtiyaçları karşılama düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri (Diyarbakır ili örneği). *Milli Eğitim*, 190, 145-166.
- Gömlüksiz, M., & Cüro, E. (2010). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 95-120.
- Gültekin, G., Akpınar, M., Nohutçu, M., Özerdoğan, P. & Aygün, S. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. M. Ali Kapar, E. Yüksel & M. Akpınar, (Eds.) MEB Yayınları.
- Faiz, M., & Karasu Avcı E. (2018). 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları "etkin vatandaşlık" öğrenme alanında yer alan becerilerin ve değerlerin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 1-21.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 187,138–145.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*. (Yayın no: 226374), [Yayınlanmamış Doktora Tezi Marmara Üniversitesi], YÖK. Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr>
- Kuş, Z., Meray, Z. & Karatekin, K. (2013). İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 183-214.
- Meray, Z., Kuş, Z., & Karatekin, K. (2012). Türkiye ve ABD ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarının değerler eğitimi açısından karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, (KUYEB)*, 12(2), 1613-1632.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev. Ed.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Miles, M.B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Sage Publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4., 5., 6. ve 7. Sınıflar). <http://mufredat.meb.gov.tr> adresinden erişilmiştir.
- Nalçacı, A. (2011). İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Erzurum Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 321-335.
- National Council For The Social Studies [NCSS], (2022). Erişim tarihi: <https://www.socialstudies.org/position-statements/supporting-curricular-promotion-and-intersectional-valuing-women-history-and>.

- Oğuz Haçat, S. & Demir, F. B. (2020). Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler açısından incelenmesi. *Journal of History School*, 49, 4443-4466.
- Özdemir, S., Yalın, H. İ. & Sezgin, F. (2008). *Eğitim bilimine giriş*. Nobel Yayınları.
- Öztürk T. & Öğreten A. (2017). 2005 Yılı sosyal bilgiler öğretim programındaki becerileri kazandırmada ders kitaplarının yeterliliğine ilişkin öğretmen görüşleri. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 234-259.
- Öztürk, C. & Kafadar, T. (2020). Evaluation of the 2018 social studies curriculum. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(1), 112-126.
- Öztürk, C. (2006). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi-yapılandırmacı bir yaklaşım*. Pegem Yayıncılık.
- Öztürk, C. (2009). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (ss.1-31). Pegem Akademi.
- Öztürk, C., S.C. Keskin & Otluoğlu, R. (2002). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebî ürünler ve yazılı materyaller*. Pegem Yayınları.
- Pehlivan, A. & Kolaç, E. (2016). Açık-örgün eğitim sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programında somut olmayan kültürel miras öğeleri. *Turkish Studies*, 11(19), 655-670.
- Safran, M. (2008). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. B. Tay & A. Öcal, (Eds.). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (ss.1-19). Pegem Akademi.
- Sezgin, F. (2006). İlköğretim okulu öğretmenlerinin birey-örgüt değer uyumuna ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 12(4), 557-583.
- Şahin, E. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. Anadol Yayıncılık.
- Topkaya, Y., Tokcan, H., Sancak, Y., & Ulu Kalın, Ö. (2011). Sosyal bilgiler programının belirlediği değerlerin 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabına yansıma boyutlarının değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Sempozyumu, Sosyal ve Kurumsal Yönleriyle Değerler Eğitimi*.
- Tüysüz, S. (2020). *Sosyal bilgiler 4. sınıf ders kitabı*. Tuna Matbaacılık.
- Ulusoy, K. & Arslan, A. (2014). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ünal, F. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan halk kültürü öğelerinin değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(14), 611644.
- Ünsal, Y. & Güneş, B. (2002). Bir kitap inceleme çalışması örneği olarak MEB ilköğretim 4. Sınıf fen bilgisi ders kitabına fizik konuları yönünden eleştirel bir bakış. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(3), 107-120.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

Introduction

Academic disciplines in social sciences form the basis of social studies. Facts, concepts, information, and generalizations related to social sciences constitute the subjects of social studies to a large extent. (Özturk, 2006). Social studies course aims to raise students as good and happy citizens who fulfill their roles in the society, establish good relations with other people in the society, work in

cooperation and be in harmony with their environment (Öztürk, Keskin, & Otluoğlu, 2002). It can also increase the sensitivity of students who have these basic knowledge and skills to cultural heritage.

Values are part of our life. For this reason, many definitions have been made about the concept of value. One of them can be defined as the set of beliefs and behaviors that are the source of values, preferences, behaviors (Sezgin, 2006). When individuals who have adopted the values in the society are trained, the social studies course reaches its goal (Gömleksiz & Cüro, 2011). Individuals are expected to adopt, assimilate, internalize and transform values into a lifestyle in society (Özdemir, Yalın, & Sezgin, 2008).

The social studies curriculum was updated in 2018 in accordance with global changes. In this content, social studies textbooks were updated in line with new values, skills and acquisitions within the changing program. In the Social Studies Program updated in 2018, there are 18 values that are aimed to be gained by students (MEB, 2018). It is aimed to gain these values through seven learning areas in The Social Studies Curriculum (SSC). One of the learning areas specified in SBDÖP is culture and heritage. Although this learning area consists of history-based subjects, it is included in subjects related to culture and cultural heritage. Especially in order to preserve the cultural texture of our country and transfer it to the next generations, it is necessary to know and pay attention to the cultural elements. In order to realize this, it can be seen as a necessity to know, internalize and transform values into a lifestyle. Thus, thanks to our culture, world cultural heritage can be supported (MEB, 2018).

The social studies course includes the life skills that individuals need (Safran, 2008). Social studies is a course that provides the adaptation and socialization of the individual to the society he lives in and prepares him for life. Although individuals are a part of society, they may not have values by their own efforts. The main purpose of education programs is to provide school-age individuals with values and skills and to support them in making moral decisions and displaying correct behaviors (Ekşi, 2003). Individuals can maintain their existence in society by arranging their lives according to their values. Moreover, their values can help individuals understand the reasons for the behaviors of other people in the society or group in which they live (Dökmen, 2000). Increasing positive behaviors in society and turning negative behaviors into good and positive ones can be possible with values education (Ulusoy & Arslan, 2014). Some people shape the future of society. It is an indisputable fact that there are people who have adopted their values and embody these values with their competencies (MEB, 2018).

In this context, the main purpose of the research is to examine the values aimed to be gained in the field of culture and heritage learning in social studies textbooks and to reveal the harmony of values and content. Based on this aim, answers to the following sub-questions were sought:

1. What is the distribution of values in the field of culture and heritage learning according to Social Studies Textbooks (SBDK)?

2. How is the value-content harmony in the field of culture and heritage learning according to The Social Studies Textbooks (SBDK)?

Method

Documents are important sources of information for people with broad knowledge, skills, abilities and imagination. The textbooks included in these documents are important helpful resources for people at all levels. In this context, examining and developing the textbooks used in the field of education and training in terms of design and content and offering suggestions can support children's better learning. In line with these explanations, this study was designed according to document

analysis, one of the qualitative research methods. Document review includes the analysis of events and facts related to written materials (Yıldırım & Şimşek, 2018, p. 14).

The research has two basic data collection tools. The first of these is The Social Studies Curriculum (SBÖP), which was updated and accepted in 2018. The second includes social studies (4-7th grade) textbooks as a teaching tool. In this research, the information collected through the documents was analyzed with the content analysis technique.

Findings

According to the culture and heritage learning area, the values of giving importance to family unity, patriotism and sensitivity are included in the 4th grade SBDK. Sensitivity and aesthetic values are included in 5th and 7th grade SBDK. In the 6th grade, the sensitivity value is given. It has been determined that the SBDK has content suitable for these values while teaching the subjects and contents in the field of culture and heritage learning. However, while there are 3 values in this learning area in the 4th grade, 2 values in the 5th grade; 1 value in 6th grade; In the 7th grade, 2 values are included. In fact, while these values are included in social studies textbooks, the content and characteristics of the subject are taken into consideration. It can be said that this situation is structured according to the developmental periods of the students and the grade level in accordance with the spiral approach. However, the relationship between visual and information in textbooks should be short, concise, explanatory and clear. In other words, if the value that is aimed to be taught is emphasized, the relationship between knowledge, concept, skills and values can be better understood.

When the sample textual encodings for patriotic value in the 4th Grade SBDK are evaluated, it is seen that the contents describing the Turkish Republic War of Independence and events related to this period are common. It has been determined that these issues are directly related to the value of patriotism. In order to develop the patriotism of the students, it can be said that the subjects of the National Struggle are given with visuals that support these subjects. However, when evaluated in terms of culture and heritage, the patriotism of the Turkish nation, which has a very deep-rooted history, should not be limited to the issues of the National Struggle.

Analyses were made about the sensitivity value in the field of culture and heritage learning in the 5th grade SBDK. According to these analyzes, the sensitivity value coincides with both the book and the program. Considering the analyzes made, it has been determined that the concepts of the subject content such as village-city state, Ephesus theater, Göbeklitepe, Çatalhöyük, Anatolian civilization, Kadesh treaty, Urartian castle, water channels, Herodotus, Tales reflect the sensitivity value.

In the 6th grade culture and heritage learning area, the sensitivity value and the subject content are compatible. When the contents related to this value are evaluated, it is seen that religious values, paper, historical architectural structures, mosques and cupolas, hand documents, trade routes, rulers, scientists and thinkers, epics, madrasahs, and literary works are included.

It can be said that in the 7th grade SBDK, the sensitivity value is compatible with the content of the subject. In the social studies course, there is a transfer to the culture and heritage of the Ottoman state at the 7th grade level in accordance with the spiral teaching model. When some analyzes are examined, it has been determined that the content of the subject such as, travelers, *millet* system, Anatolian saints, traditional handicrafts, European culture, reform in the Ottoman state, historical buildings and castles are compatible with the value of sensitivity.

Discussion and Conclusion

Based on the findings of this research, some conclusions were reached and discussed with the support of the relevant literature and suggestions were presented. SBDKs were analyzed according to the values in the field of culture and heritage learning according to grade level and some results were reached. According to these results, values of family unity, patriotism, and sensitivity in the 4th grade SBDK in the field of culture and heritage learning, sensitivity, and aesthetic values in the 5th grade SBDK, sensitivity in the 6th grade, and sensitivity in the 7th grade SBDK. We see that sensitivity and aesthetic values are tried to be gained.

It has been determined that subjects and contents such as family history and family ties in the field of culture and heritage learning in the 4th grade SBDK are directly related to the value of giving importance to family unity.

In conclusion, the current study shows that values education is given importance in social studies teaching and it has an important role in the development of moral behavior of individuals. In addition, the fact that the acquisition of values such as aesthetics and sensitivity is important in the development of moral awareness and national and spiritual values of students (Öztürk & Kafadar, 2020) supports the results of this research.

Yayın Etiği Beyanı

Bu araştırma doküman incelemesi yöntemi ile yapıldığı için etik kurul izni gerektirmemektedir.

Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'ne (YETGM) bağlı Eğitim Bilişim Ağı'nda (EBA) toplanan sosyal bilgiler ders kitapları ile ilgili veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırmanın planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Her iki araştırmacının araştırmaya katkıları aynı düzeydedir.

Destek ve Teşekkür

Araştırmanın gerçekleştirilmesi sürecine yönelik herhangi bir maddi destek alınmamıştır

Çatışma Beyanı

Yayına kabul edilen ve yukarıda başlığı, yazarları, yayın etiği beyanı ve katkı oranı gibi bilgilerin bulunduğu makale, alan editörü olarak görev yaptığım dergide yayına kabul edilmiştir. Ancak tüm süreçlerin dergi baş editörlüğü tarafından yürütülmüş olduğunu ve sürece sadece ikinci isim yazar olarak müdahil olduğumu beyan ederim. Araştırma kapsamında MEB’de okutulan ve çeşitli yayınevlerine ait 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları kullanılmış fakat herhangi bir menfaat sağlanmamıştır. Yazarlar olarak çalışma kapsamında raporlanan araştırmada sonuçlarda ya da görüşlerde dolaylı/dolaysız herhangi mali çıkar ya da bağlantı olmadığı, çıkar çatışması yaşanmadığını ve yanlılık bulunmadığını beyan ederiz.